

Article Arrival Date

15.07.2020

Article Type

Research Article

Article Published Date

15.09.2020

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.38063/ejons.291>

KOVID-19 PANDEMİSİNE YÖNELİK ALGI VE DUYGULARIN İNCELENMESİ INVESTIGATION OF PERCEPTIONS AND EMOTIONS FOR THE COVID-19 PANDEMIC

Dr. Öğr. Üyesi Burcu DEMİR GÖKMEN

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Ağrı/Türkiye,

E-mail: burcudmr04@gmail.com, ORCID: 0000 0003-2058-8924

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Berivan BAKAN

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Ağrı/Türkiye,

E-mail: absavci77@gmail.com, ORCID: 0000 0002- 0052-9890

Arş. Gör. Güzel Nur ARAS

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Ağrı/Türkiye,

E-mail: guzelnur.aras@gmail.com, ORCID: 0000 0003-1626-4089

ÖZET

614

Giriş ve Amaç: Dünyada Kovid-19 pandemisi; milyonlarca kişiyi etkiledi ve etkilemeye devam etmektedir. Ülkemizde 11 Mart 2020 tarihinde tespit edilen ilk vakanın ardından birçok tedbir alındı. Ancak Kovid-19 hızlı ve kolay bulaşmasıyla birlikte ölümcül olmasından ötürü insanlar tarafından önemli bir sağlık tehdidi olarak algılanmaktadır. Kovid-19 pandemisinin belirsizliği, alınan önlemlerin sınırlılığı, alışlagelen yaşam tarzının değişmesi insanların algılarını ve duygularını etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı öğrencilerin pandemiye yönelik görüş, inanç ve algılarıyla birlikte pandeminin duygularını nasıl etkilendiğini incelemek için yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı tipte tasarlanmış olan bu çalışma, Türkiye'nin doğusunda yer alan bir üniversitede Mayıs - Haziran 2020 tarihleri arasında yürütüldü. Araştırma sağlıkla ilgili bölümlerde eğitim almakta olan 461 öğrenci ile yürütüldü. Verilerin toplanmasında Tanıtıcı Bilgi Formu, Kovid-19 Pandemisine Yönelik Algı Anketi ve Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği kullanıldı.

Bulgular: Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamasının 20.72 ± 2.04 yıl ve %73.3'ünün kadın olduğu saptandı. Öğrencilerin %96.5'inin pandemi ile ilgili gelişmeleri takip ettiği belirlendi. Öğrencilerin Pozitif Duygu puan ortalamasının 25.57 ± 7.90 ve Negatif Duygu puan ortalamasının 25.69 ± 7.92 olduğu saptandı. Öğrencilerin %66.2'si her an hastalanabileceğini, %79.8'i sürecin duygusal durumu etkilediğini, %79.8'i Kovid-19'un tehlikeli olduğunu ifade etmiştir.

Sonuç ve öneriler: Çalışma sonuçlarına göre, öğrencilerin Kovid-19 sürecini doğru değerlendirdikleri ve algılarının yüksek olduğu belirlendi. Negatif ve Pozitif duygu puan ortalamalarının farklı olmadığı saptandı. Benzer çalışmaların farklı gruplarda yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kovid-19, Algı, Duygu, Öğrenci.

ABSTRACT

Introduction and Purpose: The Covid-19 outbreak in the world; it has affected and continues to affect millions of people. Many measures were taken after the first case was detected in our country on March 11, 2020. However, covid-19 is perceived as a major health threat by humans due to its rapid and easy transmission, which is fatal. The uncertainty of the Covid-19 process, the limitations of the measures taken, the change in the usual lifestyle affect symbiotes and feelings of people. The aim of this study was to examine how students are affected by their feelings along with their views, beliefs and perceptions of the epidemic.

Methods: This study, designed in an identifying type, was conducted between May and June 2020 at a university in eastern Turkey. The research was conducted with 461 students studying in health-related departments. Introductory Information Form, Covid-19 Pandemic Perception Survey and Positive and Negative Emotion Scale were used in the collection of data.

Results: The average age of the students who participated in the study was 20.72 ± 2.04 years and 73.3% were female. It was determined that 96.5% of students followed developments related to pandemics. The students' positive emotion score average was 25.57 ± 7.90 and the negative emotion score average was 25.69 ± 7.92 . 66.2% of students said they could get sick at any time, 79.8% said the process affected emotional state, and 79.8% said covid-19 was dangerous.

Conclusion: According to the results of the study, it was determined that the students evaluated the Covid-19 process correctly and had high perceptions. Negative and Positive emotion score averages were found to be no different. It is recommended that similar studies be carried out in different groups.

Keywords: Covid-19, Perception, Emotion, Student.

1.GİRİŞ

Çin'in Wuhan kentinde Aralık 2019'dan beri ortaya çıkan Kovid-19; milyonlarca kişiyi etkiledi ve etkilemeye devam etmektedir(TCHSGM,Kovid-19 Rehberi,2020). Ülkemizde ilk Kovid-19 vakasının 11 Mart 2020 tarihinde tespit edildiği açıklandı. Açıklama ile birlikte birçok tedbir alındı (sosyal mesafe, maske takma, esnaf çalışma saatleri, sokağa çıkma yasağı vb.) Alınan tedbirler birçok kişiyi olumlu ve olumsuz etkiledi. 13 Temmuz 2020 tarihinde yayımlanan Sağlık Bakanlığı verilere göre yapılan toplam test sayısı 4.021.947, toplam vaka sayısı 214.001, toplam vefat sayısı 5.382, toplam iyileşen hasta sayısı ise 195.671'dir(TCHSGM,Covid-19 Güncel Durum2020). Bu rakamlar oldukça ciddi rakamlar olmakla birlikte, Kovid-19 pandemisi ülkemizi maddi ve manevi; ekonomi, iktisat, sağlık, turizm, sosyal, eğitim gibi birçok alanda etkiledi(Özatay ve Sak 2020, Bayar ve ark. 2020).

Koronavirüsler (Cov), SARS (SARS-COV), MERS (MERS-Cov), SARS-COV2 etkenleriyle ciddi solunum sistemi hastalıklarına neden olan bir virüs ailesidir(TCHSGM,Kovid-19 Rehberi,2020). Koronavirüs; pozitif polariteli, tek zincirli, zarflı bir RNA virüstür. Koronavirüs vakalarında, ateş, nefes darlığı ve radyolojik olarak bilateral akciğer pnömonik infiltrasyonu ile uyumlu bulgular görülmektedir. Ölüm vakaları incelendiğinde, DSÖ'nün Çin Halk Cumhuriyeti Kovid-19 raporunda ileri yaşta ve sistemik rahatsızlığı olan immünsupresif bireyler olduğu belirtilmektedir(Zhou and etall. 2019).

Hastalık damlacık yoluyla bulaşmaktadır. Hapşırma, öksüreme sonucu ortaya saçılan damlacıklarla ellerin ağız, burun, göz mukozasına teması ile virüs taşınmaktadır. İnkübasyon süresi 2-14 gün arasında değişmekle birlikte ortalama 5-6 gündür. Kovid-19 enfeksiyon belirtileri ateş,

öksürük, solunum semptomları, dispnedir. Daha ağır vakalarda ağır akut solunum yolu enfeksiyonu, böbrek yetmezliği, pnömoni en ciddi tablo ise ölümdür(TCHSGM,Kovid-19 Rehberi,2020).

İnsanlar tarafından Kovid-19 hızlı ve kolay bulaşmasıyla birlikte ölümcül olmasından ötürü önemli bir sağlık tehdidi olarak algılanmaktadır. Sağlık tehdidi söz konusu olduğunda ise bireylerde olumlu veya olumsuz farklı sağlık davranışları ortaya çıkmakta ve farklı duygular yaşanabilmektedir. İçinde bulunduğumuz Kovid-19 pandemisinin belirsizliği, alınan önlemlerin sınırlılığı, alışlagelen yaşam tarzının değişmesi insanların algılarını da duygularını da etkilemektedir. Öyle ki algı ve duygular edinilen bilgiler doğrultusunda yaşanmışlıklara ve bugünün mevcut durumuna göre değişmektedir. Covid-19 sürecinde mortalitenin yüksek olması bireylerde tehlikelilik algısını arttırarak daha fazla korku ve panik duygularına neden olabilmektedir(Çakıroğlu 2011). Yine çalışma saatlerinin kısıtlanması, bir esnaf için işlerinin kötüye gitmesine neden olup kaygılanmasına veya işsiz kalan birinin ekonomik kayba bağlı çökkünlük yaşaması gibi olumsuz duygular oluştururken, çalışan bir anne için bu süreç çocuklarına daha fazla vakit ayırabildiği için mutluluk gibi olumlu duygular da oluşturabilir (Taştan ve ark. 2020).

Bu araştırmanın amacı Kovid-19 pandemisinde üniversite örnekleminde Kovid-19'a yönelik algıların belirlenmesi ve pandemiye ilişkin duyguların incelenmesidir. Araştırmanın ilgili literatüre bilimsel katkı sağlayacağı ve yararlı olacağı düşünülerek yapılması planlanmıştır.

2.YÖNTEM

Tanımlayıcı tipte tasarlanan bu araştırma, Türkiye'nin doğusunda yer alan bir ildeki üniversitede Mayıs- Haziran 2020 tarihleri arasında yürütüldü. Araştırmanın evrenini üniversitenin sağlık kampüsünde yer alan beslenme ve diyetetik, hemşirelik ve paramedik bölümlerinde eğitim almakta olan 722 öğrenci oluşturdu. Araştırma, örneklem seçimine gidilmeksizin belirtilen tarihlerde online olarak ulaşıp araştırmaya katılmayı kabul eden ve geri bildirim alınabilen 461 öğrenci ile yürütüldü.

2.1.Veritoplama Araçları

2.1.1.Tanıtıcı Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan tanıtıcı bilgileri içeren toplam 9 sorudan oluşmaktadır.

2.1.2.Kovid Salgınına Yönelik Algı Anketi: Araştırmacılar tarafından ilgili literatür doğrultusunda hazırlanan anket 38 sorudan oluşmaktadır. Sorular, katılıyorum, kararsızım ya da katılmıyorum olmak üzere üç seçeneekli cevaplama formatına sahiptir (TCHSGM, Kovid-19 Rehberi,2020, Çakıroğlu 2011).

2.1.3.Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği: Ölçek, Watson, Clark ve Tellengen (1988) tarafından duygu yapısındaki pozitif ve negatif iki temel boyutu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Beşli Likert tipte olan ölçek 10'u olumlu, 10'u olumsuz duyguyu içeren toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Gençöz (2000) tarafından yapılmıştır. Yapılan çalışmada Cronbach alpha değeri; pozitif duygu durum için .86, negatif duygu durum için .83 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin pozitif duygu boyutu Cronbach alpha değeri 0.84, negatif duygu boyutu Cronbach alpha değeri ise 0.85 olarak saptanmıştır.

2.2.Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi: Online olarak toplanan veriler, SPSS istatistik paket programında sayı, yüzde ve ortalama, Kolmogorov-Smirnov, Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis analizleri ile değerlendirilmiştir. İstatistiki anlamlılık için sınır değer $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

2.3.Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmanın etik açıdan uygunluğu için Üniversitenin Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 2020/86 sayılı etik onay alındıktan sonra Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırmalar Kurulu'ndan çalışma onay izni alınarak araştırmaya başlanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden gönüllü öğrencilerden onam alınmış ve çalışma Helsinki Deklarasyonu 2008 Prensipleri'ne uygun olarak yapılmıştır.

3. BULGULAR

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (n=461)

		n	%
Cinsiyet	Kadın	338	73.3
	Erkek	123	26.7
Bölüm	Beslenme ve Diyetetik	129	28.0
	Hemşirelik	173	37.5
	Paramedik	159	34.5
Aylık gelir durumu	Gelirimiz giderimizden az	144	31.2
	Gelirimiz giderimizden fazla	48	10.4
	Gelirimiz giderimize eşit	269	58.4
Tanılanmış bir kronik hastalık varlığı	Var	35	7.6
	Yok	426	92.4
Düzenli kullanılan ilaç	Var	38	8.2
	Yok	423	91.8
Ailede kronik hastalığı olan birey varlığı	Var	220	47.7
	Yok	241	52.3
Kovid-19 salgını ile ilgili gelişmeleri takip etme durumu	Takip ediyor	445	96.5
	Takip etmiyor	16	3.5
Kovid-19 salgını ile ilgili gelişmelerin takip edildiği kaynak	Ulusal basın	146	31.7
	Bilimsel yayınlar	64	13.9
	Sosyal medya	209	45.3
	Uluslararası basın	31	6.7
	$\bar{X} \pm SD$		
Yaş	20.72±2.034 (min. 18 max. 34)		

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin tanıtıcı özellikleri incelendiğinde; yaş ortalamasının 20.72±2.034 yıl olduğu, %73.3'ünün kadın olduğu, %37.5'inin Hemşirelik Bölümünde eğitim aldığı, %58.4'ünün gelirinin giderine eşit olduğunu beyan ettiği, %92.4'ünün kronik bir hastalığı olmadığı, %91.8'inin düzenli olarak kullandıkları bir ilacın olmadığı, %52.3'ünün ailesinde kronik hastalığı olan birey olmadığı, %96.5'inin Kovid-19 salgını ile ilgili gelişmeleri takip ettiği ve bunların %45.3'ünün gelişmeleri sosyal medyadan takip ettiği belirlendi (Tablo 1).

617

Tablo 2. Öğrencilerin Kovid-19'a Yönelik Algıları (n=461)

İfadeler	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
	n	%	n	%	N	%
Kovid-19 salgını hakkında bilgim var	372	80.7	36	7.8	53	11.5
Kovid-19 salgınının nedenlerini biliyorum	311	67.5	100	21.7	50	10.8
Kovid-19'un nasıl bulaştığını biliyorum	373	80.9	23	5.0	65	14.1
Kovid-19'a ait belirtileri biliyorum	373	80.9	24	5.2	64	13.9
Kovid-19'dan nasıl korunacağımı biliyorum	368	79.8	33	7.2	60	13.0
Kovid-19'un tedavisinin olduğunu biliyorum	144	31.2	210	45.6	107	23.2
Kovid-19 kısa süreli geçici bir hastalıktır	102	22.1	207	44.9	152	33.0
Kovid-19 nedeniyle hastalansam bile önemli değil atlatabilirim	88	19.1	210	45.6	163	35.4
Kovid-19 nedeniyle hastalansam ve atlatsam dahi vücudumda hasar olmuş olabilir	234	50.8	137	29.7	90	19.5
Kovid-19'a her an yakalanılabilir	305	66.2	80	17.4	76	16.5
Kovid-19 herkese bulaşabilir	353	76.6	46	10.0	62	13.4
Kovid-19 kolay ve hızlı bulaşır	354	76.8	45	9.8	62	13.4
Kovid-19 sadece riskli gruplara bulaşır (yaşlı, çocuk, kanser hastaları)	108	23.4	68	14.8	285	61.8
Kovid-19'un bulaşması için hastalığı geçiren bireyle aynı ortamda bulunmak yeterlidir	176	38.2	155	33.6	130	28.2
Kovid-19 damlacık, öksürük veya aksırıkla bulaşır	366	79.4	32	6.9	63	13.7
Kovid-19 kontamine yüzeylere ellerle dokunulduğunda bulaşır	345	74.8	49	10.6	67	14.5
Kovid-19 salgınının nedeni doğanın kendi dengesini korumaya çalışmasıdır.	119	25.8	179	38.8	163	35.4

Kovid-19 salgınının nedeni ilahi adaletin tecelli etmesidir.	142	30.8	167	36.2	152	33.0
Kovid-19 salgınının nedeni insanların beslenme davranışıyla ilgilidir.	200	43.4	158	34.3	103	22.3
Kovid-19 virüsü biyolojik bir silah olarak üretilen, politik ve ekonomik bir oyunun parçasıdır.	135	29.3	225	48.8	101	21.9
Kovid-19 salgını ile ilgili medyada yer alan haber/bilgiler abartılıdır	93	20.2	200	43.4	168	36.4
Kovid-19 salgını ile ilgili medyada yer alan haber/bilgiler kafa karışıklığına neden oluyor	170	36.9	178	38.6	113	24.5
Kovid-19 sosyal hayatı kısıtlıyor	369	80.0	36	7.8	56	12.1
Kovid-19 eğitim ve/veya iş yaşamını kısıtlıyor	374	81.1	26	5.6	61	13.2
Kovid-19 duygusal durumu etkiliyor	368	79.8	31	6.7	62	13.4
Kovid-19 aile içi ilişkileri olumlu etkiliyor	148	32.1	181	39.3	131	28.6
Kovid-19 ekonomik durumu etkiliyor	359	77.9	39	8.5	63	13.7
Kovid-19 tehlikelidir	368	79.8	29	6.3	64	13.9
Kovid-19 ölümcüldür	302	65.5	96	20.8	63	13.7
Kovid-19 salgını süresince zorunlu haller dışında dışarı çıkılmamalıdır.	376	81.6	22	4.8	63	13.7
Kovid-19 salgını süresince dışarı çıkmak zorunluluğu varsa maske kullanılmalı, el yıkamaya dikkat edilmeli ve dış ortam kıyafetleri ev ortamında kullanılmamalıdır.	370	80.3	24	5.2	67	14.5
Dışarıdan eve gelen her şey dezenfekte edilmelidir.	346	75.1	50	10.8	65	14.1
Kovid-19'dan korunmak için bireysel çaba yeterlidir.	103	22.3	106	23.0	252	54.7
Kovid-19'dan korunmak için toplumsal çaba gereklidir	372	80.7	25	5.4	64	13.9
Resmi otoritelerin Kovid-19 bulaşını önlemeye yönelik yaptıkları uygulamalar (<i>el hijyeni, bireysel hijyen, sosyal mesafe, maske, eldiven kullanımı, evde kalma kısıtlaması, dezenfeksiyon çalışmaları, seyahat sınırlaması, çevre temizliği, kamusal düzenlemeler</i>) yeterlidir.	182	39.5	198	43.0	81	17.6
Kovid-19 salgını süresince alınan tedbirlerin tamamı abartılıdır.	60	13.0	68	14.8	333	72.2
Kovid-19'dan korunmaya yönelik aşı varsa mutlaka yaptırılmalıdır.	315	68.3	87	18.9	59	12.8
Kovid-19 şüphesi varsa hemen sağlık kurumlarına başvurulmalıdır.	376	81.6	21	4.6	59	12.8

Öğrencilerin Kovid-19'a yönelik algıları ile ilgili bulgular Tablo 2'de yer almaktadır. Buna göre öğrencilerin çoğunluğunun Kovid-19 salgını hakkında bilgisi olduğu, nedenlerini, belirtilerini, nasıl bulaştığını ve nasıl korunulacağını bildiği belirlenmiştir. Öğrencilerin % 45.6'sı (210) hastalığın tedavisini bilme konusunda ve hastalığa yakalansa bile atlabileceğine ilişkin düşüncesinde ve %44.9'u (207) hastalığın geçici bir hastalık olduğu düşüncesinde kararsız kaldıklarını ifade etmektedirler. Öğrencilerin %50.8'i (234) hastalığı atlatsa dahi vücudunda hasar olabileceğine inanmaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu hastalığın herkese bulaşabileceğine, kolay ve hızlı bulaşabileceğine hastalığa her an yakalanılabileceğine inanmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin % 61.8'i (285) hastalığın yalnızca riskli guruplara bulaşabileceğine katılmamaktadır. Öğrencilerin %38.2'si (176) Kovid-19'un bulaşması için hastalığı geçiren biriyle aynı ortamda kalmanın yeterli olabileceğine katılırken, % 28.2'si (130) buna katılmadığını ve %33.6'sı (155) kararsız olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu Kovid-19'un damlacık, öksürük ve aksırıkla bulaştığı ve kontamine yüzeylere ellerle temasta bulaştığı görüşüne katılmaktadır. Kovid-19'un nedenlerine yönelik algılar araştırılırken öğrencilerin % 38.8'i (179) salgınının nedeninin "doğanın kendi dengesini korumaya çalışması", % 36.2'si (167) "ilahi adaletin tecelli etmesi" ve % 48.8'i (225) Kovid-19 virüsü "biyolojik bir silah olarak üretilen, politik ve ekonomik bir oyunun parçası" olduğuna ilişkin düşüncelerde kararsız kaldıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %43.4'ünün (200) salgının insanların beslenme durumu ile ilgili olduğuna, %80.0'inin (369) hayatı kısıtladığına, %81.1'inin (374) eğitim ve iş yaşamını kısıtladığına, %79.8'inin (368) duygusal durumu etkilediğine, %77.9'unun (359) ekonomik durumu etkilediğine, %79.8'inin (368) tehlikeli olduğuna, %65.5'inin (302) ölümcül olduğuna, %81.6'sının (376) salgın sürecinde dışarı çıkılmaması gerektiğine, %80.3'ünün (370) dışarı çıkılacaksa gerekli önlemlerin alınması gerektiğine, %75.1'inin (346) eve gelen her şeyin dezenfekte edilmesi gerektiğine, %80.7'sinin (372) hastalıktan korunmak için toplumsal çaba gerektiğine, %68.3'ünün (315) aşı mevcutsa yaptırmak gerektiğine, %81.6'sının hastalık şüphesi varsa sağlık kurumuna başvurması gerektiğine katıldığı belirlendi (Tablo 2).

Tablo 3. Öğrencilerin Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği Puan Ortalamaları (n=461)

Ölçek Alt Boyutları	$\bar{X} \pm SD$	Min	Max
Pozitif Duygu	25.57 $\pm$ 7.90	10	47
Negatif Duygu	25.69 $\pm$ 7.92	10	47

Öğrencilerin Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde, pozitif duygular puan ortalamasının 25.57 $\pm$ 7.90, negatif duygular puan ortalamasının ise 25.69 $\pm$ 7.92 olduğu tespit edildi (Tablo 3).

Tablo 4. Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği Puan Ortalamalarının Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Karşılaştırılması (n=461)

Değişkenler		n	Pozitif Duygu		Negatif Duygu	
			$\bar{X} \pm SD$	Test and Significance	$\bar{X} \pm SD$	Test and Significance
Cinsiyet	Kadın	338	24.72 $\pm$ 7.74	U=15915.0 p=0.001	26.01 $\pm$ 7.94	U=19018.0 p=0.162
	Erkek	123	27.93 $\pm$ 7.89		24.80 $\pm$ 7.80	
Bölüm	Beslenme ve Diyetetik	129	24.02 $\pm$ 7.72	KW=11.446 p=0.003	26.79 $\pm$ 7.87	KW=4.004 p=0.135
	Hemşirelik	173	27.05 $\pm$ 7.80		24.92 $\pm$ 7.92	
	Paramedik	159	25.24 $\pm$ 7.90		25.62 $\pm$ 7.91	
Aylık gelir durumu	Gelirimiz giderimizden az	144	25.86 $\pm$ 8.39	KW=1.966 p=0.374	26.81 $\pm$ 7.79	KW=6.854 p=0.035
	Gelirimiz giderimizden fazla	48	24.29 $\pm$ 9.46		26.73 $\pm$ 8.68	
	Gelirimiz giderimize eşit	269	25.65 $\pm$ 7.31		24.93 $\pm$ 7.45	
Tanımlanmış bir kronik hastalığı	Var	35	26.34 $\pm$ 5.98	U=6841.5 p=0.418	27.09 $\pm$ 8.36	U=6682.0 p=0.307
	Yok	426	25.51 $\pm$ 8.04		25.57 $\pm$ 7.89	
Düzenli kullanılan ilaç	Var	38	26.26 $\pm$ 8.17	U=7719.0 p=0.686	29.58 $\pm$ 8.80	U=5800.5 p=0.004
	Yok	423	25.51 $\pm$ 7.89		25.34 $\pm$ 7.75	
Ailede kronik hastalığı olan	Var	220	25.72 $\pm$ 7.93	U=25866.0 p=0.652	25.89 $\pm$ 8.46	U=26369.0 p=0.921
	Yok	241	25.44 $\pm$ 7.88		25.50 $\pm$ 7.41	
Salgın ile ilgili gelişmeleri	Takip ediyor	445	25.78 $\pm$ 7.83	U=2073.0 p=0.004	25.78 $\pm$ 7.83	U=3057.0 p=0.336
	Takip etmiyor	16	20.00 $\pm$ 7.93		23.19 $\pm$ 9.21	
Salgını ile ilgili gelişmelerin takip edildiği kaynak	Ulusal basın	146	26.22 $\pm$ 7.36	KW=12.611 p=0.006	25.54 $\pm$ 7.84	KW=2.90 p=0.403
	Bilimsel yayınlar	64	27.64 $\pm$ 6.70		25.36 $\pm$ 7.72	
	Sosyal medya	209	24.89 $\pm$ 8.41		26.34 $\pm$ 8.04	
	Uluslararası basın	31	23.52 $\pm$ 8.39		23.81 $\pm$ 7.44	

Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği puan ortalamaları karşılaştırıldığında, Pozitif duygular puan ortalamasının, erkeklerde, hemşirelik bölümünde eğitim alanlarda, salgın ile ilgili gelişmeleri takip edenlerde ve salgın ile ilgili gelişmeleri bilimsel yayınlardan takip edenlerde istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.01$). Negatif duygular puan ortalamasının ise aylık gelirinin giderinden az olduğunu ifade edenlerde ve düzenli olarak ilaç kullananlarda, istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 4). Tanımlanmış bir kronik hastalığın bireyin kendisinde yada ailesinde olup olmama durumunun pozitif ve negatif duygular üzerindeki etkisi önemli bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 4).

Öğrencilerin Kovid-19'a yönelik algıları ile Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği puan ortalamaları karşılaştırıldığında; Kovid-19 salgını hakkında bilgisi olduğuna, damlacık, öksürük veya aksırıkla bulaştığına, herkese bulaşabileceğine, salgının nedeninin ilahi adaletin tecelli etmesi olduğuna, resmi otoritelerin bulaşı önlemeye yönelik yaptıkları uygulamaların yeterli olduğuna katılanların pozitif duygular puan ortalamaları, kararsız olan ve katılmayanlara göre yüksek olup, aralarındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı olarak belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 5).

Çalışmaya katılan öğrenciler pozitif duygulara göre değerlendirildiğinde, ‘Kovid-19 nedeniyle hastalıktan iyileşirse dahi vücutta hasar bırakmış olabilir’ sorusuna katılan ve kararsız olanların katılmayanlara göre puan ortalamasının yüksek olduğu, negatif duygulara göre ele alındığında da aynı soruya katılanlarda katılmayanlara göre puan ortalamasının yüksek olduğu ve aradaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$)(Tablo 5).

Öğrenciler arasında ‘Kovid-19 sadece riskli gruplara bulaşabilir’ sorusuna katılmayanların, kararsız olan ve katılanlara göre pozitif duygular puan ortalamasının yüksek olduğu ve aradaki farkın istatistiksel yönden anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$)(Tablo 5).

Çalışmada ‘Kovid-19 salgını aile içi ilişkileri olumlu etkiler’ sorusuna katılan öğrencilerin kararsız olan ve katılmayanlar göre pozitif puan ortalamasının yüksek olduğu ve aynı soruya katılmayan öğrencilerde de katılan ve kararsız kalanlara göre negatif duygular puan ortalamasının yüksek olduğu, aradaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$) (Tablo 5).

Tablo 5. Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği Puan Ortalamalarının Öğrencilerin Kovid-19’a Yönelik Bazı Algılarına Göre Karşılaştırılması (n=461)

		Pozitif Duygu		Negatif Duygu	
		$\bar{X} \pm SD$	Test değeri ve önemlilik	$\bar{X} \pm SD$	Test değeri ve önemlilik
Kovid-19 salgını hakkında bilgim var	Katılıyorum	25.93±7.58	KW=6.540 p=0.038	25.44±7.66	KW=1.931 p=0.381
	Kararsızım	23.00±6.45		27.69±8.04	
	Katılmıyorum	24.81±10.38		26.04±9.45	
Kovid-19 damlacık, öksürük veya aksırıkla bulaşır	Katılıyorum	26.00±7.56	KW=6.688 p=0.035	25.76±7.82	KW=0.279 p=0.870
	Kararsızım	23.25±7.92		24.78±6.64	
	Katılmıyorum	24.30±7.46		25.71±9.12	
Kovid-19 nedeniyle hastalansam ve atlatsam dahi vücudumda hasar olmuş olabilir	Katılıyorum	26.04±7.96	KW=11.439 p=0.003	27.11±8.01	KW=16.319 p=0.000
	Kararsızım	26.31±7.20		23.63±6.66	
	Katılmıyorum	23.24±8.41		25.12±8.73	
Kovid-19 herkese bulaşabilir	Katılıyorum	26.19±7.49	KW=12.985 p=0.002	25.59±7.78	KW=0.954 p=0.621
	Kararsızım	22.11±7.99		26.70±8.26	
	Katılmıyorum	24.66±9.35		25.50±8.54	
Kovid-19 sadece riskli gruplara bulaşır (yaşlı, çocuk, kanser hastaları vb)	Katılıyorum	24.42±9.13	KW=11.001 p=0.004	24.89±8.12	KW=1.653 p=0.438
	Kararsızım	23.84±8.02		26.03±7.38	
	Katılmıyorum	26.43±7.251		25.91±7.92	
Kovid-19 salgınının nedeni ilahi adaletin tecelli etmesidir.	Katılıyorum	26.85±8.31	KW=6.196 p=0.045	26.95±8.48	KW=4.972 p=0.083
	Kararsızım	25.64±7.97		25.01±7.80	
	Katılmıyorum	24.31±7.47		25.25±7.41	
Kovid-19 aile içi ilişkileri olumlu etkiliyor	Katılıyorum	26.72±7.65	KW=6.246 p=0.044	25.32±8.61	KW=17.153 p=0.000
	Kararsızım	25.13±7.51		24.30±6.97	
	Katılmıyorum	24.89±8.59		27.98±7.89	
Resmi otoritelerin Kovid-19 bulaşını önlemeye yönelik yaptıkları uygulamalar yeterlidir.	Katılıyorum	26.89±7.64	KW=8.708 p=0.013	25.60±8.30	KW=0.063 p=0.969
	Kararsızım	24.68±7.61		25.83±7.51	
	Katılmıyorum	24.80±8.80		25.52±8.11	

4.TARTIŞMA

Bu çalışma Kovid-19 pandemisinde sağlık alanında eğitim alan öğrencilerde, sürecin öğrencilerin duygularını nasıl etkilediğini, Kovid-19’a yönelik bazı algıların pozitif ve negatif duyguları nasıl etkilediğini belirlemek için yapılmıştır. Sonuçlar ilgili literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Öğrencilerin Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde, pozitif duyguları puan ortalamasının 25.57 ± 7.90 , negatif duygular puan ortalamasının ise 25.69 ± 7.92 olduğu tespit edildi (Tablo 3). Öğrencilerin pozitif ve negatif duyguları puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu salgının duygular üzerinde olumlu ya da olumsuz yönde bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği puan ortalamaları karşılaştırıldığında, pozitif duygular puan ortalamasının, erkeklerde, hemşirelik bölümünde eğitim

alanlarda, salgın ile ilgili gelişmeleri takip edenlerde ve salgın ile ilgili gelişmeleri bilimsel yayınlardan takip edenlerde istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0.01$)(Tablo 4). Literatürde erkeklerde kadınlara göre pozitif duyguların daha fazla olduğu(Zubaroğlu Yanardağ 2017), bayanların kaygı ve risk algılarının erkeklere oranla daha yüksek olduğu (Çakıroğlu 2011, Leung and et al. 2017, Bandelow and Michaelis 2015, Wang and et al. 2020), kadınların duygusal durumları nedeniyle negatif duyguları daha çok hissettikleri, erkek olmanın psikolojik dayanıklılığı arttırdığı ifade edilmektedir(Bonanno 2008). Benzer çalışma sonuçları ele alındığında bu çalışma sonuçlarını desteklediği görülmektedir. Bu çalışmada kadınların negatif duygu puan ortalamaları erkeklerden yüksek ve erkeklerin pozitif duygu puan ortalamaları kadınlardan yüksek çıkmasının nedeni çalışmaya katılan öğrencilerde kadın sayısının fazla olmasından kaynaklanabilir. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin pozitif duygu boyutu puan ortalaması diğer bölümlere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durum hemşirelik ders programlarında enfeksiyon, enfeksiyon kontrolü ve önlemlerine yönelik ders içeriklerinin diğer bölümlere göre daha yoğun olarak verilmesi, hemşirelik öğrencilerinin Kovid-19 salgınında kendilerini hastalıktan koruyabileceklerine yönelik olan inançlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırmada salgın ile ilgili haberleri bilimsel yayınlardan takip eden öğrencilerin pozitif duygu puan ortalaması, diğer kaynaklardan takip edenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Günümüzde en güvenilir kaynakların bilimsel yayınlar olduğu kabul edilirse, öğrencilerin elde ettiği bilgilerin doğruluğuna olan inancının pozitif duyguları arttırdığı söylenebilir. Sosyal medyada ki bilgi kirliliğinin insanlar üzerinde ruhsal ve duygusal durumları etkilediği, dikkat dağınıklığı, kararsızlık, zihin yorgunluğu, anksiyete gibi olumsuz durumlara neden olabileceği belirtilmektedir(Çingay 2015). Tönbul (2020) yaptığı çalışmada salgın ile ilgili gelişmeleri sosyal medyadan takip edenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyini, resmi kurumlardan takip edenlere göre daha düşük bulmuştur.

Çalışmaya katılan öğrencilerde negatif duygular puan ortalamasının aylık gelirinin giderinden az olduğunu ifade edenlerde ve düzenli olarak ilaç kullananlarda, istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 4). Kovid-19 salgını sürecinde bir çok kişi 'evinde kal' çağrısından etkilendi. Bu bağlamda özellikle restoran, kafe gibi küçük işletmelerde çalışan ve çalıştıranlar elde ettiği kazançtan etkilendi. Ekonomik açıdan ele alındığında insanların harcadığı paranın kazandığından fazla olması maddi yükü arttıracak, artan maddi yük ise beraberinde ruhsal sıkıntılara, strese, kaygıya, depresyon gibi olumsuz duygu durumlarına ve olumsuz duygulara neden olabilir. Gelir-gider eşitsizliğinin insanların ruhsal ve duygusal durumu üzerinde olumsuz etkisinin olduğunu gösteren birçok çalışma bulunmaktadır(Kangal 2013, Taştan ve ark. 2020). Çalışmada düzenli ilaç kullanan öğrencilerin negatif duygular puan ortalaması, düzenli ilaç kullanmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu farklılık düzenli ilaç kullanan bireylerin genellikle ciddi bir kronik hastalığa sahip olması ve/veya ümminsüpresif olmaları nedeniyle enfeksiyonlara daha açık olmaları ve bunun farkındalığı ile ilişkili olabilir. Çalışmada kronik hastalık olup olmama durumunun duygular üzerinde etkisinin önemli çıkmama nedeni ise hastalığın türü ve derecesi ile ilişkili olabilir.

Öğrencilerin Kovid-19'a yönelik algılarına göre Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği puan ortalamaları karşılaştırıldığında, pozitif duygular puan ortalamasının, Kovid-19 salgını hakkında bilgisi olduğuna, damlacık, öksürük veya aksırıkla bulaştığına, herkese bulaşabileceğine, salgının nedeninin ilahi adaletin tecelli etmesi olduğuna, resmi otoritelerin bulaşı önlemeye yönelik yaptıkları uygulamaların yeterli olduğuna katılanların puan ortalamaları, kararsız olan ve katılmayanlara göre yüksek olup, aradaki fark istatistiksel açıdan anlamlı olarak belirlenmiştir ($p<0.05$)(Tablo 5). Kovid-19 salgını tüm dünyayı ciddi şekilde etkileyen önemli bir konudur. Bu konuyla ilgili yeterli bilgi sahibi olmak, bu bilgileri güvenilir kaynaklardan edinmek, gerekli tedbirleri almak ve kuralara uymak bireylerde negatif duyguların azalmasını sağlayarak pozitif duygularında artmasına katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan öğrenciler pozitif duygulara göre değerlendirildiğinde, 'Kovid-19 nedeniyle hastalıktan iyileşilse dahi vücutta hasar bırakmış olabilir.' sorusuna katılan ve kararsız olanların

katılmayanlara göre puan ortalamasının yüksek olduğu, negatif duygulara göre ele alındığında da aynı soruya katılanlarda katılmayanlara göre puan ortalamasının yüksek olduğu ve aradaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.05$)(Tablo 5). Öğrenciler arasında hem pozitif hem de negatif duygularına göre Kovid-19'un vücutta hasar bırakacağına ilişkin inancın olduğu görülmektedir. Hastalığın yeni tanımlanmış bir hastalık olması bu durumu açıklamaktadır. Nitekim böyle bir etkisinin olup olmadığını ilerleyen süreç içerisinde ki çalışmalar ile belirlenebilir. Bir konu hakkında düşünce ve algıların belirsiz olması insanların duygularını da olumsuz/negatif bir şekilde etkilemektedir(Taştan ve ark. 2020,Vatan 2017, Çetinay Aydın 2017).

Öğrenciler arasında 'Kovid-19 sadece riskli gruplara bulaşabilir' sorusuna katılmayanların, kararsız olan ve katılanlara göre pozitif duygular puan ortalamasının yüksek olduğu ve aradaki farkın istatistiksel yönden anlamlı olduğu tespit edilmiştir($p<0.05$)(Tablo 5). Öğrenciler hastalığın yalnızca riskli grubu değil herkesi etkileyebileceğini bilmekte ve buna inanmaktadır. Bir konuya ilişkin bilgi düzeyi arttıkça kişi kendini daha güvenli hisseder bu da daha olumlu duygular geliştirmesine neden olur(Vatan 2017).

Çalışmada 'Kovid-19 salgını aile içi ilişkileri olumlu etkiler' sorusuna katılan öğrencilerin kararsız olan ve katılmayanlar göre pozitif duygular puan ortalamasının yüksek olduğu ve aynı soruya katılmayan öğrencilerde de katılan ve kararsız kalanlara göre negatif duygular puan ortalamasının yüksek olduğu, aradaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.05$)(Tablo 5).Öğrenciler arasında aile içi ilişkileri olumlu etkilenenlerin olumlu duygulara sahip olduğu, aile içi ilişkileri olumsuz etkilenenlerin ise olumsuz duygulara sahip olduğu görülmektedir. Aile içi olumlu ilişkiler olumlu duygular geliştirmektedir(Şahin ve Aral 2017).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma sonuçlarına göre, öğrencilerin Kovid-19 sürecini doğru değerlendirdikleri ve algılarının yüksek olduğu belirlendi. Negatif ve Pozitif duygu puan ortalamalarının farklı olmadığı saptandı. Çalışmaya katılan öğrencilerde cinsiyet, maddi durum, eğitim aldığı bölüm, salgın ile ilgili gelişmeleri takip etme, nerden takip ettiğine ilişkin verilerin duyguları etkilediği belirlendi. Öğrencilerde olumlu aile içi ilişkilerin olumlu duygular oluşturduğu, Kovid-19'a ilişkin bilgi düzeyleri arttıkça duyguların olumlu olduğu, salgınla ilgili belirsizlik durumunun ve düzenli ilaç kullanma durumunun olumsuz duygulara neden olduğu belirlenmiştir. Benzer çalışmaların farklı gruplarda yapılması, salgında aile içi ilişkileri etkileyen etmenlerin belirlenebileceği çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Bandelow, B., Michaelis, S.(2015) Epidemiology of anxiety disorders in the 21st century. Dialogues in clinical neuroscience,17;3:327.
2. Bayar, A.A., Günçavdı, Ö., Levent, H. (2020) Politika Raporu.İstanbul. <https://www.istanpol.org/post/covid-19-salgınının-türkiye-de-gelir-dağılımına-etkisi-ve-mevcut-politika-seçenekleri>
3. Bonanno, G.A., Ho, S.M., Chan, J.C., Kwong, R.S., Cheung, C.K., Wong, C.P., et al. (2008) Psychological resilience and dysfunction among hospitalized survivors of the SARS epidemic in Hong Kong: a latent class approach. Health Psychology,27;5:659.
4. Çetinay, Aydın, P. (2017) Kaygı ve endişe. Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics, 10;4:228-36.
5. Çingay, A. (2015) Sosyal medyanın kitleleştirici ve yalnızlaştırıcı etkisi.

6. Çırakoğlu, O.C. (2011) Domuz gribi (h1n1) salgınıyla ilişkili algıların, kaygı ve kaçınma düzeyi değişkenleri bağlamında incelenmesi. Türk Psikoloji Dergisi,26:67.
7. Gençöz, T. (2000) Pozitif ve negatif duygu ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. Türk Psikoloji Dergisi, 15;46:19-26.
8. Leung, G.M., Ho, L.M., Chan, S.K., Ho, S.Y., Bacon-Shone, J., Choy, R.Y., et al. (2005). Longitudinal assessment of community psychobehavioral responses during and after the 2003 outbreak of severe acute respiratory syndrome in Hong Kong. Clinical Infectious Diseases,40(12):1713-20.
9. Kangal, A.(2013). Mutluluk üzerine kavramsal bir değerlendirme ve Türk hanehalkı ,için bazı sonuçları. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,12:44,214-233.
10. Özatay, F., Sak, G.(2020). Covid-19'un ekonomik sonuçlarını yönetebilmek için ne yapılabilir? TEPAV Politika Notu. 2020(202005).
11. Salim, İ. (2020) Covid-19 salgınının seyahat acentaları üzerine etkisi. Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi,3;1:85-98.
12. Şahin, S., Aral, N. (2012). Aile içi iletişim. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi,1;3,55-66
13. Taştan, Ç., Tekin, H.H., Çetinöz, E., Demirden, A.(2020). Kovid-19 salgını ve sonrası psikolojik ve sosyolojik değerlendirmeler. Polis Akademisi Yayınları: 90 Rapor No: 35, Ankara.
14. Telli, S.G., Altun, D. (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. Üniversite Araştırmaları Dergisi.3;1:25-34.
15. Tönböl, Ö.(2020). Koronavirüs salgını sonrası 20-60 yaş arası bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Humanistic Perspective,2;2:159-74.
16. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. Covid-19 Rehberi. Mart; 2020. <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/>.
17. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. Türkiye'deki Güncel Durum 2020 [Available from: <https://covid19.saglik.gov.tr/>].
18. Vatan, S. (2017). Duygular ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar,9;1:45-62 doi:10.18863/pgy.281117.
19. Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C.S., et al. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. International journal of environmental research and public health,17;5:1729.
20. Watson, D., Clark, L.A., Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales. Journal of personality and social psychology,54;6:1063.

21. Zhou, Y., Yang, Y., Huang, J., Jiang, S., Du, L.(2019). Advances in MERS-CoV vaccines and therapeutics based on the receptor-binding domain. *Viruses*, 11;1:60.
22. Zubaroğlu, Yanardağ, M. (2017). Üniversite öğrencilerinde pozitif-negatif duygu ve sosyal desteğin incelenmesi: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,9;22278-294.